

Beleidsplan 2016-2020

van Stichting Landschapsbeheer Gelderland

Verknocht aan ons landschap!

**Van Elburg tot Maasbommel en van Brakel tot
Winterswijk**

Rozendaal, maart 2016

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Waar staan we eind 2015?
 - 2.1 Wat is de staat van het landschap?
 - 2.2 Wat zijn voor SLG relevante ontwikkelingen in de publieke sector en de samenleving?
 - 2.3 Waar staat SLG met de functies die zij vervult?
 - 2.4 Participatie en de veranderende governance en bedrijfsvoering
3. Onze visie op landschap
 - 3.1 Winst voor het landschap: een kwaliteitsbenadering
 - 3.2 Identiteit
 - 3.3 Beleefbaarheid
 - 3.4 Duurzaamheid
4. Onze missie
5. Onze werkwijze
6. Beleidsdoelen
7. Meerjarenprogrammering en meerjarenbegroting

Bijlage 1 Rol en positie-participatie professionals

Bijlage 2 Veranderende relatie tussen overheid & bewoners

1. Inleiding

Het beleid van Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG) wordt om de 5 jaar tegen het licht gehouden en geactualiseerd. We geven met dit beleidsplan richting aan onze inhoudelijke koers en bepalen als gevolg hiervan onze positionering en de uitvoeringsstrategie op hoofdlijnen.

We beschrijven welke eisen dat stelt aan onze werkorganisatie, welke producten en diensten we willen leveren, welke professionaliteit we willen ontwikkelen en hoe we de 'governance' willen gaan regelen.

Bouwstenen voor het nieuwe beleidsplan waren:

- evaluatie van het vorige beleidsplan, 2016
- analyse van de staat van het landschap en van de beleidsomgeving, 2016
- beleidsdialoog met de Vrijwilligersadviesraad, 2015
- interne workshops over landschapsparticipatie, 2015
- beleidsdiscussies in het bestuur, 2015
- extern wetenschappelijk onderzoek 'Waardecreatie en de participatie-aanpak van Stichting Landschapsbeheer Gelderland', 2016

2. Waar staan we eind 2015?

In dit hoofdstuk wordt de stand van zaken beschreven, zoals wij deze zien en interpreteren. We gaan in op de staat van het landschap en de voor ons relevante ontwikkelingen in beleid en samenleving. Ook beschrijven we waar wij als stichting staan met de functies die we vervullen en hoe we daar invulling aan geven.

2.1 Wat is de staat van het landschap?

Van het totale oppervlak van Gelderland bestaat ongeveer 60% uit agrarisch landschap. Dit percentage loopt langzaam terug, doordat agrarisch landschap wordt 'opgeofferd' aan andere functies als wonen (woonwijken en voorzieningen), werken (nieuwe vestigingslocaties), waterveiligheid (ruimte voor de rivier), mobiliteit (nieuwe wegen en utilitaire fietspaden) en natuurontwikkeling (omvorming landbouwgronden naar natuur).

Het landschap zelf verandert in rap tempo. Er zijn al langere tijd een aantal ontwikkelingen gaande die de kwaliteit van het landschap aantasten. Het historisch kenmerkende ruimtelijk samenspel van vlakken (akkers, weidegronden, hooilanden, hoogstamboomgaarden, kleine bos- en heidepercelen, boerenerven), lijnen (houtwallen, singels, heggen, bomenrijen, wildwallen, waterlopen) en punten (poelen, solitaire bomen) is steeds minder intact en is steeds minder zichtbaar en herkenbaar. De verdere rationalisatie en schaalvergroting van de landbouw leidt tot een steeds grotere eentonigheid van het landschap met minder ruimte voor historische waarden, natuurwaarden en biodiversiteit.

Steeds grotere stallen en schuren verrijzen in het agrarisch landschap. Ze overstijgen daarbij steeds vaker de schaal van de kleinschalige landschappen, waarin ze worden gebouwd. Er is al langere tijd geen sprake meer van streekeigen agrarische bouwstijlen en streekeigen materiaalgebruik, waardoor de agrarische bebouwing overal in Nederland hetzelfde is. Er is steeds minder ruimte voor landschapselementen op moderne boerenerven waar de wendbaarheid van steeds grotere machines en tractoren en de opslag van veevoer en materialen voorrang krijgt boven het behouden van de aanwezige landschappelijke elementen. Kleinere agrarische percelen worden samengevoegd tot grotere efficiënte eenheden. De percelen worden gedraineerd en vlak getrokken, opdat monoculturen (raai gras, maïs, tarwe, etc.) hoge opbrengsten kunnen geven. Door een intensieve bestrijding van akkeronkruiden met chemisch-synthetische middelen en een intensieve bemesting met drijfmest en kunstmest van akkergronden en graslanden is er weinig ruimte meer voor de kenmerkende flora en fauna van het agrarisch landschap van de periode tot aan de jaren zeventig van de vorige eeuw. De nivellering van het landschap gaat tot op de dag van vandaag nog door. Agrarische bodems raken meer en meer uitgeput en het voor een veerkrachtige bodem gewenste niveau van 'bodemleven' neemt af. In het agrarisch landschap is de omvang van populaties van diersoorten tussen 1990 en 2013 gemiddeld met 50% gedaald met vermesting, verzuring en pesticiden uit de intensieve landbouw als grote boosdoeners. WNF-directeur Johan van de Gronden trekt op basis van het eerste Living Planet Report – Natuur in Nederland (2015) de conclusie dat alleen de invoering van een duurzame landbouw het tij nog kan keren voor dramatisch verslechterde natuur op het platteland en in de open natuurgebieden van Nederland. Mede dankzij de duizenden vrijwilligers van soortenorganisaties als Sovon, Ravon en de Vlinderstichting, alsmede van de provinciale organisaties Landschapsbeheer (waaronder SLG) voor de weidevogels, die jaar in jaar uit hun waarnemingen in het veld nauwkeurig vastleggen, is er een goed inzicht in de staat van de Nederlandse natuur.

Andere ontwikkelingen die invloed hebben op het agrarisch landschap zijn nieuwe bewoners op het platteland die komen wonen in de boerderijen van boeren die het bedrijf beëindigd hebben. Een aanzienlijk deel van deze nieuwkomers staat open voor landschapsadvies en is graag bereid om bij te dragen aan de kenmerkende landschapskwaliteit met het aanplanten van inheemse bomen en struiken, het herstellen van cultuurhistorische elementen en ontwikkelen van natuurwaarden en

biodiversiteit. De publieke doelen op het gebied van windenergie zullen ook impact hebben op het landschap en de landschapsbeleving. Verder hebben zich om verschillende redenen een aantal (invasieve) exoten in het landschap gevestigd, die de inheemse plant- en diersoorten wegconcurreren en veel minder bijdragen aan de landschapsecologie.

Veranderingen in het landschap en de kwaliteit ervan worden niet structureel gemonitord. Dit is merkwaardig, aangezien het landschap veel diensten levert aan de samenleving (bijv. biodiversiteit, prettig leefomgeving) en de economie (bijv. bestuiving van voedselgewassen door wilde bijen en insecten en belevingswaarde voor toeristen). Wij denken dat de kwaliteit van het landschap van (grote) invloed is op het welzijn en het welbevinden van (groepen) mensen, een belangrijk leefgebied is voor planten en dieren en een bijdrage levert aan de economie en om die redenen van groot maatschappelijk belang is. Het is daarom dat LandschappenNL, het samenwerkingsverband van provinciale organisaties Landschapsbeheer en provinciale Landschappen, het Meetnet Agrarisch Cultuurlandschap heeft opgezet met meetnetgebieden over heel Nederland. Tevens heeft LandschappenNL het initiatief genomen om in samenwerking met andere partijen te komen tot het Landschapsobservatorium, dat de 'staat van het landschap' gaat bijhouden. De monitoring van het Meetnet Agrarisch Cultuurlandschap wordt verricht met de zogenaamde MKLE methode. MKLE staat voor Monitoring Kleine Landschapselementen en inventariseert vanaf de openbare weg alle voorkomende landschapselementen, de onderhoudstoestand, het aangrenzend (agrarisch) grondgebruik en de eventuele directe bedreigingen voor de betreffende landschapselementen. SLG zorgt voor de monitoring van de Gelderse meetnetgebieden. Op basis van onze monitoringsresultaten in de meetnetgebieden wordt duidelijk dat veel lijnvormige landschapselementen incompleet zijn. Dit leidt ertoe dat 2/3^e van alle landschapselementen heel klein is. We schatten in dat er achterstallig onderhoud is ten aanzien van 25% van alle landschapselementen, nog eens 25% van alle landschapselementen binnen 5 jaar beheerd moet worden en dat daarvan bijna 10% bedreigd wordt in het voortbestaan. Versnippering, verdrukking, vertreding en verwaarlozing blijken de meest voorkomende oorzaken.

Een toegankelijk landschap wordt gemiddeld genomen door de burger hoger gewaardeerd dan een ontoegankelijk landschap. Nog steeds neemt de toegankelijkheid van het landschap echter af door het afsluiten en opheffen van oude landbouwwegen, achterommetjes en paden tussen percelen. Waterschappen saneren hier en daar vanuit kostenoverweging schouwpaden, waardoor de passieve openstelling ook vervalt. Met de aanleg van Klompenpaden hebben we een aantal historische wandelpaden weer hersteld en wordt het agrarisch landschap voorzien van nieuwe paden. De Klompenpaden trekken veel wandelaars aan, die zorgen voor bestedingen bij lokale (horeca)ondernemers. Veel Klompenpaden zijn al met elkaar verbonden via verbindingsroutes en overstappers. Ook zijn er aanlooproutes, routeverkorters en –verlengers, waardoor er in met name de Gelderse Vallei, de IJsselvallei en het westelijk Rivierengebied al sprake is van een aantrekkelijk Klompenpaden routenetwerk. Een groeiende vrijetijdseconomie is gebaat bij een aantrekkelijk en toegankelijk landschap. Eind 2015 is naar schatting 25% van het agrarisch landschap toegankelijk gemaakt met Klompenpaden.

2.2 Wat zijn voor SLG relevante ontwikkelingen in de publieke sector en de samenleving?

De rijksoverheid voert sinds enkele jaren geen landschapsbeleid meer. Wel voert de rijksoverheid natuurbeleid. Er is een Rijksnatuurvisie 2014 opgesteld, waarbij de natuur mét de samenleving in plaats van tegen de samenleving wordt beschermd. Natuur gaat volgens de visie om veel meer dan afgebakende gebieden. Natuur hoort midden in de samenleving thuis en niet alleen in beschermde gebieden. Ook groen in 'parken' en tuinen is van grote waarde. Het geeft economisch kansen en is goed voor biodiversiteit. Het is de bedoeling dat mensen en organisaties natuur vaker zelf gaan beheren en daar komt ook geld voor beschikbaar.

De rijksoverheid werkt al vele jaren aan verduurzaming van de landbouw in haar beleid. Er is een keur aan goede voornemens, doelstellingen, subsidies, en wet- en regelgeving op deelterreinen (zoals gewasbescherming, mestwetgeving). In de Uitvoeringsagenda Natuurlijk Kapitaal is 'duurzame landbouw en bescherming van biodiversiteit' een thema waar het Kabinet op inzet. Een samenhangende beleidslijn waarin wordt aangegeven hoe een duurzaam landbouwkundig beheer voor biodiversiteitsbehoud in 2020 kan worden bereikt, is er echter nog niet. Het is voor het rijk, de provincies en gemeenten, alsmede de sector zelf, nog een zoektocht hoe een 'natuur en landschap inclusieve' duurzame landbouw bereikt kan worden. Ook onze zuiderburen zoeken naar oplossingen. In opdracht van de provincie West-Vlaanderen is in 2015 een rapport verschenen met de veelzeggende titel 'Van de stakkers van de akkers naar de helden van de velden' over beschermingsmaatregelen die in het agrarisch landschap kunnen worden genomen om de akkervogels als patrijs, veldleeuwerik en geelgors weer toekomst te bieden. Door SOVON en Vogelbescherming is 2016 uitgeroepen tot het Jaar van de Kievit. In Gelderland broedt de kievit overwegend op akkerland, deze soort heeft het moeilijk en populaties gaan snel achteruit.

De provincie Gelderland voert landschapsbeleid via het ruimtelijk instrumentarium en het subsidie instrumentarium. Zij is voornemens een natuurvisie op te stellen in 2016, waarin ook de visie op landschap wordt meegenomen. De ruimtelijke instrumenten zijn vastgelegd in de provinciale Omgevingsvisie (2014) en de provinciale Omgevingsverordening (2015). Het subsidie instrumentarium bestaat uit financiële ondersteuning van gemeenten en landgoederen bij het uitvoeren van hun landschapsbeleid en financiële ondersteuning van SLG om vrijwilligers te ondersteunen. De provincie en SLG komen daartoe prestaties overeen, waarvoor de provincie subsidie beschikbaar stelt. De huidige afspraken lopen t/m 2016. De huidige subsidie is de afgelopen jaren ontoereikend gebleken om de gewenste ondersteuning te bieden.

We hebben actief geparticipeerd in het proces van co-creatie van de provinciale Omgevingsvisie op zowel het ruimtelijk spoor als het uitvoeringsspoor. In de omgevingsvisie is onder meer opgenomen dat landschapsvrijwilligers een onmisbare bijdrage leveren aan de basiskwaliteit van het landschap en dat de provincie deze vrijwilligers blijft ondersteunen.

We hebben als Manifestpartner (een consortium van waterschappen, natuur-, landschaps- en landbouworganisaties) van het manifest 'Duurzame kwaliteit van het landelijk gebied' (2012) en deelnemer aan de Taskforce Natuur, Landschap en Landbouw (2013) bij kunnen dragen aan de totstandkoming van een hernieuwde provinciale subsidieregeling voor gemeenten en landgoederen. Deze regeling biedt in tegenstelling tot voorgaande regelingen de mogelijkheid tot de ontwikkeling van participatie van burgers bij landschapsdoelen van gemeenten en landgoederen. De regeling voorziet niet in de mogelijkheid tot financiering van het beheer van landschapselementen. De nadruk van de geldstromen ligt op éénmalige projectmatige investeringen in natuur en landschap in herstel en ontwikkeling van landschapskwaliteit. Voor regulier beheer van (historische) landschapselementen is nog altijd weinig aandacht. De provincie veronderstelt dat gemeenten dan doen, maar deze doen dat niet. We vallen dus terug op de bereidheid van vrijwilligers en bewoners zich in te zetten.

De provincie heeft partnerschappen vernieuwd met betrekking tot nog resterende gebiedsopgaven om het Gelders Natuur Netwerk (GNN) af te ronden. Er moet nog 5.300 ha worden toegevoegd aan de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Hier zijn in 2013 door Provinciale Staten (PS) ruim € 213 miljoen aan middelen voor gereserveerd voor de periode 2014-2021 teneinde de EHS in 2021 te kunnen afronden.

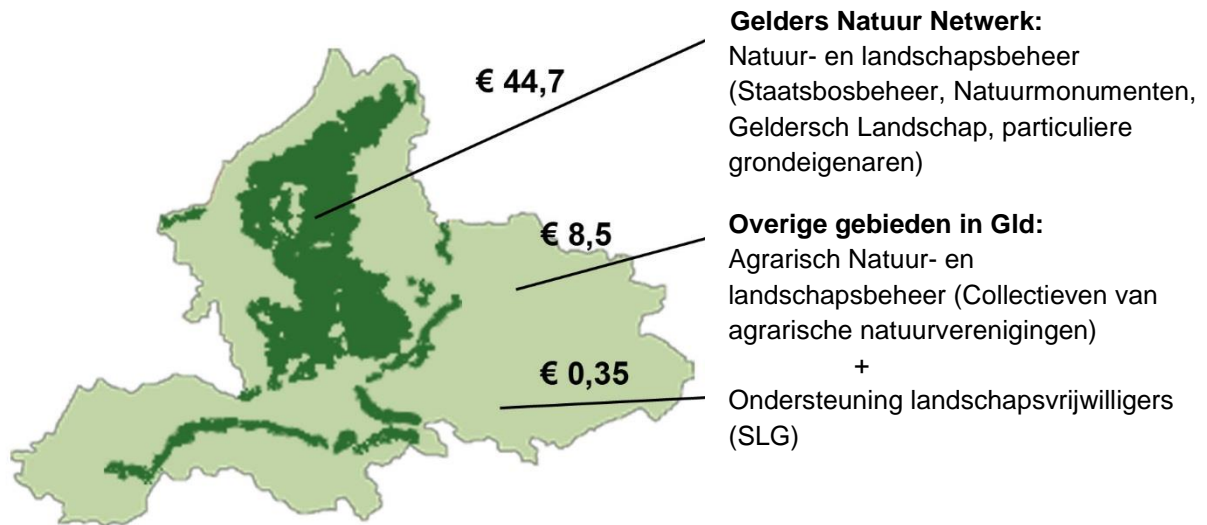
In het provinciaal uitvoeringsbeleid is jaarlijks € 1,75 miljoen beschikbaar voor subsidies aan gemeenten en landgoederen op basis van cofinanciering. Voor projecten binnen Nationale Landschappen kunnen gemeenten rekenen op 75% provinciale subsidie, voor projecten erbuiten 50%. Particuliere historische landgoederen kunnen in heel Gelderland rekenen op 75% provinciale subsidie. De provinciale subsidie mag niet worden besteed aan beheer en behoud van bestaande landschapselementen, alleen aan investeringen in het landschap.

De provincie Gelderland voert het natuurbeheer en het agrarisch natuur- en landschapsbeheer uit voor het rijk. Voor het natuur- en landschapsbeheer in het Gelders Natuur Netwerk heeft de provincie uitvoeringsafspraken gemaakt met natuureigenaren en –beheerders. Het gaat hier jaarlijks om € 44,7 miljoen, waarvan € 15,6 miljoen voor rekening van de provincie en het overige voor rekening van het rijk en de EU.

Het landschap buiten het Gelders Natuur Netwerk lijkt er bekaaid vanaf te komen en gaat nog steeds achteruit in kwaliteit en biodiversiteit. De grootste ledenorganisaties op het gebied van natuur en landschap, te weten het Wereld Natuur Fonds en de Vereniging Natuurmonumenten, hebben de afgelopen periode landelijk aandacht gevraagd voor de vervlakking en verarming van de landschapskwaliteit met alle gevolgen van dien en hebben gevraagd om maatregelen om dat tegen te gaan. De provincie voert beleidsuitvoeringsmaatregelen uit om de meest kwetsbare soorten dieren en planten, ook buiten het GNN, te monitoren en te helpen. Daarnaast heeft de provincie in het kader van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) uitvoeringsafspraken gemaakt met drie Collectieven (samenwerkingsverbanden van agrarische natuurverenigingen) over maatregelen om de leefgebieden (o.a. landschapselementen) van kwetsbare plant- en diersoorten buiten het Gelders Natuur Netwerk te verbeteren. De provincie stelt hiervoor jaarlijks ruim € 8,5 miljoen voor beschikbaar in Gelderland.

De enige hulp die de provincie biedt bij beheer van landschapselementen buiten het GNN is via de subsidiëring van SLG voor vrijwilligersondersteuning. Het betrof hier de afgelopen jaren jaarlijks € 0,35 miljoen. Vrijwilligers (burgers en buitenlui) onderhouden zo'n 25% van alle landschapselementen 'om niet' en 'kosten' de provincie dus nauwelijks iets, zeker in vergelijking met de uitgaven die de provincie doet voor natuurbeheer en agrarisch natuur- en landschapsbeheer. In onderstaande figuur is inzichtelijk gemaakt hoe de subsidiestromen voor beheer binnen en buiten het Gelders Natuur Netwerk zich verhouden.

Verdeling subsidiegelden beschikbaar voor beheer in Gelderland (in miljoenen euro's)

Natuureducatie heeft de provincie belegd bij IVN Gelderland. De provincie Gelderland ondersteunt ook het werk van de Gelderse Natuur- en Milieu Federatie (GNMF) met een subsidie. De provincie voert verder beleid op het gebied van cultuur en erfgoed. SLG heeft daarop ingespeeld door vrijwilligersgroepen op te zetten om het monumentaal groen op buitenplaatsen, alsmede archeologische landschapselementen te onderhouden. Ook zijn vrijwilligers geworven en opgeleid om via 'oral history' verhalen over het leven op herenboerderijen op te tekenen. De provincie stelt in 2016 nieuw cultuur- en erfgoedbeleid op. Ook stelt zij in 2016 nieuw beleid op m.b.t. het bevorderen van de vrijetijdseconomie. Routenetwerken zijn daarbij van belang en Klompenpaden zijn één van de sterkste wandelmerken van Gelderland.

De provincie voert ook beleid uit om Gelderse regio's economisch te versterken. Op basis van het beleid dat t/m 2015 is gevoerd hebben wij onder meer een aanzienlijk aantal Klompenpaden aangelegd (regio Rivierengebied, regio Food Valley en regio Noord-Veluwe) en hebben wij bijgedragen aan de aantrekkelijkheid van het vestigingsklimaat door middel van de aanleg en beheer van hoogstamboomgaarden (regio Rivierenland) en streekeigen beplanting van erven (regio Food Valley). De provincie stelt in 2016 investeringsprogramma's op met betrekking tot een aantal gebiedsopgaven om Gelderse regio's met name economisch te versterken.

De provincie voert met partners (veelal waterschap en gemeenten) beleid uit gericht op gebiedsontwikkeling. Bij de Gelderse gebiedsontwikkeling heeft de provincie aandacht voor de kenmerkende kwaliteit van het cultuurlandschap. Wij hebben de Liniewacht opgezet om met vrijwilligers bij te dragen aan cultuurhistorische en ecologische waarden in het landschap van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, waar een UNESCO Werelderfgoed nominatie voor wordt voorbereid. In Ruimte voor de Rivier opgaven (Veessen-Wapenveld) hebben wij (nieuwe) landschapskwaliteit van onderop vormgegeven en Klompenpaden aangelegd.

De provincie ontwikkelt in 2016 ook beleid op het gebied van leefbaarheid. Het lijkt erop dat projecten, die de leefbaarheid bevorderen als een 'plus' op de provinciale kerntaken, op steun kunnen rekenen. Landschapsdoelen bereiken met vrijwilligers geeft invulling aan zo'n plus. SLG is door de provincie betrokken bij het co-creatie proces over de beleidsnotitie Leefbaarheid.

Rijkswaterstaat en de provincie hebben ons betrokken bij mobiliteitsopgaven (compensatie, mitigatie, draagvlak en landschappelijke versterking).

Gemeenten voeren landschapsontwikkelingsplannen uit en beschermen het landschap ruimtelijk, waarbij wij constateren dat handhaving van ongeoorloofde ontwikkelingen in het landschap te wensen overlaat. Er is een trend dat gemeenten burgers en bewoners actiever betrekken bij de zorg voor het landschap en participeren bij initiatieven van burgers en bewoners. Er is een ontwikkeling gaande richting participatieve democratie en doe-democratie. Met de opkomst van de doe-democratie neemt het belang van de representatieve democratie niet af, maar deze verandert wel van karakter. De overheid zal een meer faciliterende houding gaan aannemen naast het waarborgen van de rechtsbescherming van burgers.

Het participatielandschap, als verbijzondering van de participatiesamenleving, zoals dat zich ontwikkeld, is echter wel een opdracht aan de overheid. Evelien Tonkens, socioloog en hoogleraar aan de Universiteit van Humanistiek in Utrecht concludeert namelijk op basis van onderzoek (2014) dat als de overheid zich terugtrekt, mensen niet meer maar juist minder gaan participeren. De overheid dient zich dus niet terug te trekken, maar een andere rol aan te nemen en uit te oefenen. In bijlage 2 treft u een schets aan van de veranderende relatie tussen overheid en bewoners. Het kwadrant waar we vandaan komen is het kwadrant linksonder 'Gemeente maakt plannen en voert uit'. Het wenselijke kwadrant is het kwadrant rechtsboven 'Samenleving doet het samen'. Er is een aantal valkuilen (kwadrant linksboven en rechtsonder). De beweging die nu op gang komt en waar SLG kansen voor realisatie van landschapsdoelen ziet, is naar het kwadrant 'Samenleving doet het samen'.

2.3 Waar staat SLG met de functies die zij vervult?

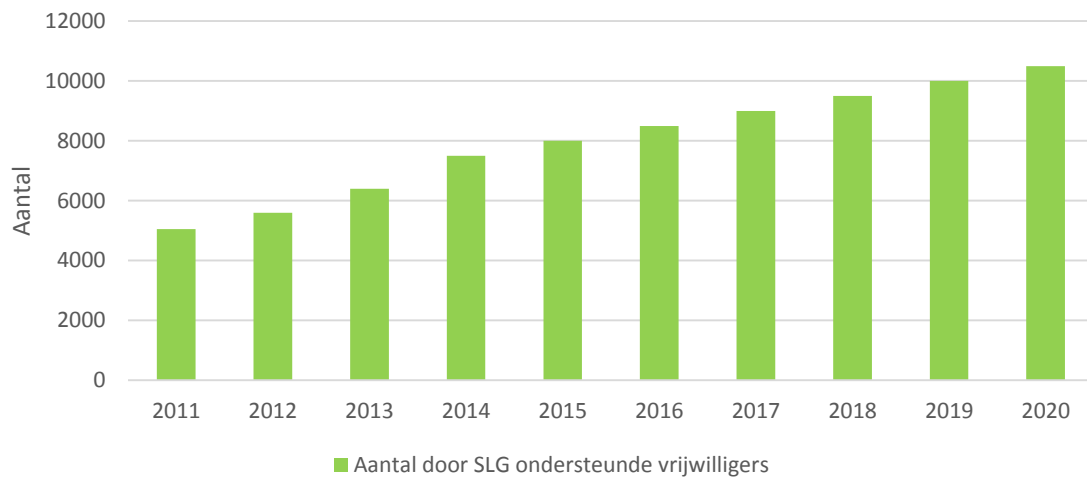
SLG heeft de afgelopen jaren met de uitvoering van projecten en de advisering steeds meer ingezet op actieve landschapszorg door burgers. De landschapsresultaten zijn ingebed in de lokale samenleving en er zijn vele nieuwe bewonersinitiatieven en vrijwilligersgroepen ontstaan. In een onderzoek van de Wetenschapswinkel van Wageningen UR constateert onderzoeksinstituut Alterra dat SLG met haar participatie-aanpak naast landschappelijke waarden, ook veel sociale en economische waarden genereert. Onze aanpak leidt tot een sterk groeiend aantal vrijwilligers en we verwachten dat de groei door blijft gaan (zie staafdiagram 1). Door onze op bestendige participatie gerichte aanpak verwachten we dat er gedurende de komende beleidsperiode meer dan 10.000 vrijwilligers actief worden en zo'n 7.500 bewoners van kennis en adviezen worden voorzien. We zien dat overal in Gelderland burgers en bewoners bereid zijn te participeren in lokale activiteiten om de landschapskwaliteit te verbeteren. Hier liggen veel mogelijkheden voor overheden om beleidsdoelen te realiseren.

Uitmo 2015 heeft SLG 58 Klompenpaden en voorziet een sterke groei in de komende jaren (zie staafdiagram 2).

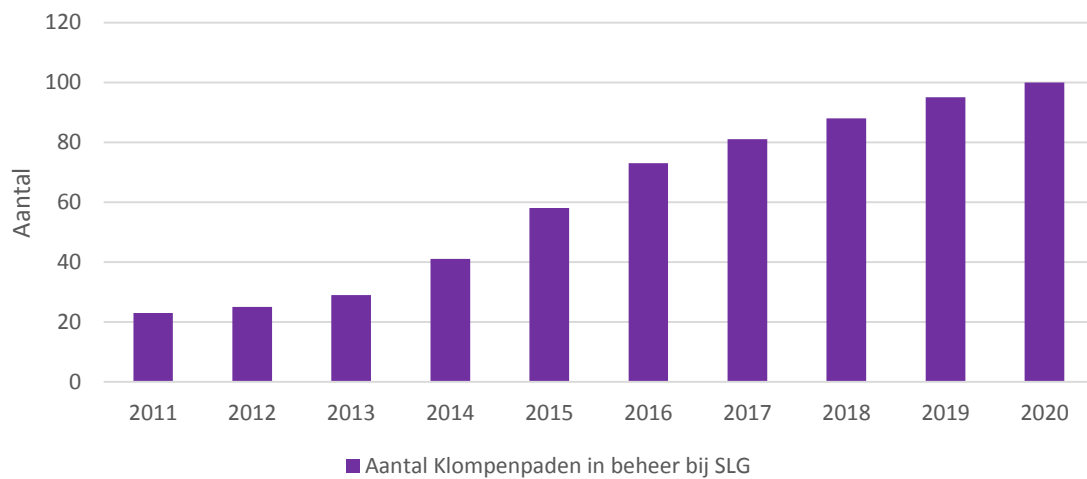
De afgelopen jaren bedroegen de projectmatige investeringen in landschap jaarlijks € 1.300.000 tot € 1.500.000 miljoen (zie staafdiagram 3). Het grootste deel daarvan werd gefinancierd door gemeenten. Een klein deel werd gefinancierd met de ons, als beneficiënt van de Nationale Postcode Loterij, ter beschikking gestelde middelen. Ook droegen in beperkte mate andere overheden, fondsen en projectdeelnemers bij aan de financiering.

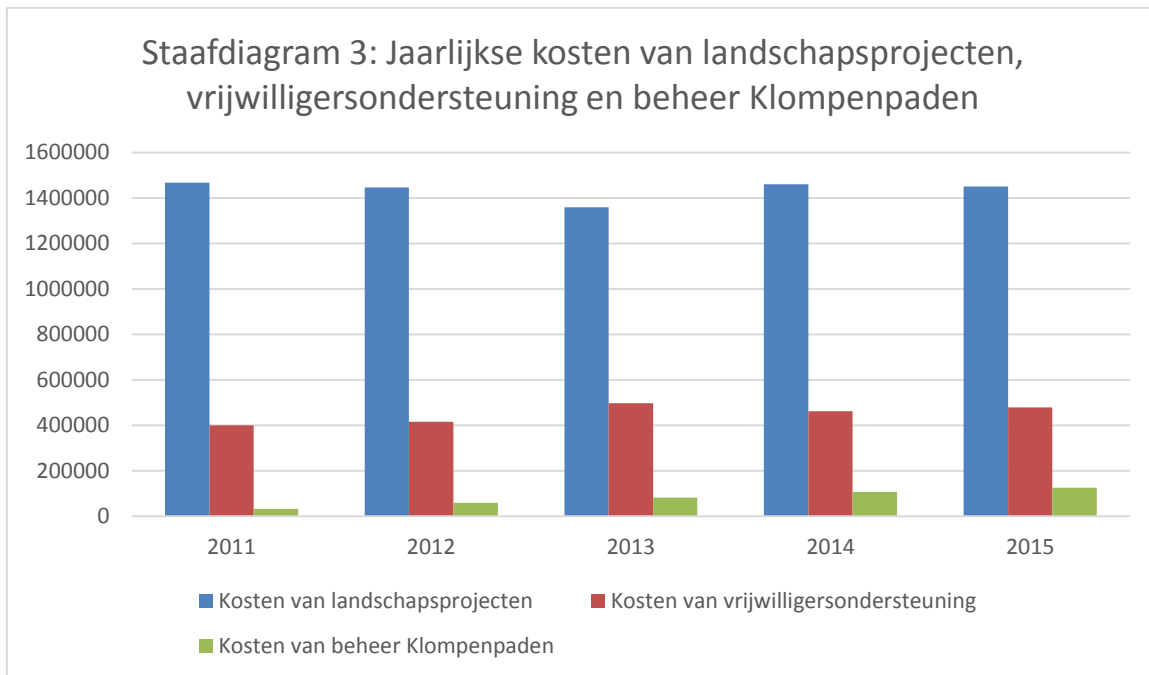
Voor de vrijwilligersondersteuning kreeg SLG een jaarlijkse provinciale subsidie van € 350.000. Voor het beheer van Klompenpaden ontving SLG middelen van gemeenten. Een aantal gemeenten brengt een beperkt deel (tot maximaal 50%) van de beheerkosten op hun beurt in rekening bij ondernemers langs de Klompenpaden.

Staafdiagram 1: Jaarlijks aantal door SLG ondersteunde vrijwilligers incl. de voorziene groei in de komende beleidsperiode

Staafdiagram 2: Jaarlijks aantal door SLG beheerde klompenpaden incl. de voorziene groei in de komende beleidsperiode

Voor de landschapsresultaten, die vrijwilligers en bewoners met onze ondersteuning hebben bereikt, volstaan we hier met een beknopte opsomming van de meest in het oog springende resultaten. Elk jaar wordt tot op heden weer een nieuw record gevestigd.

In 2015 zijn er:

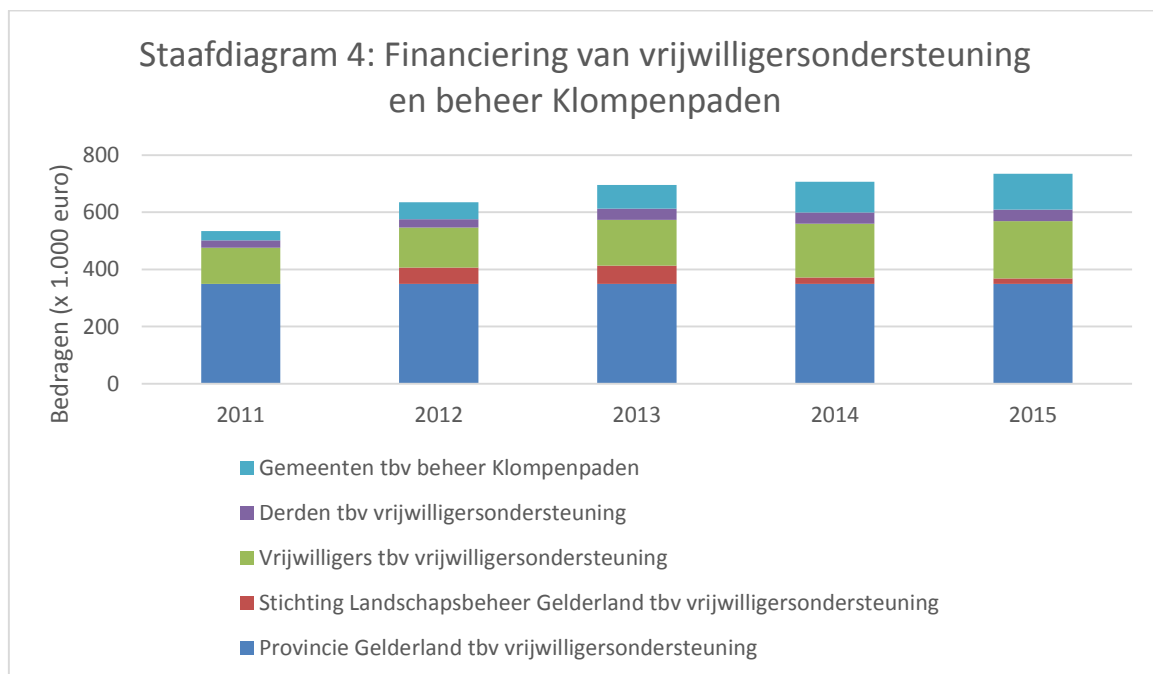
- 80.000 stuks bosplantsoen, 1.868 hoogstamfruitbomen, 1.752 knotbomen en 25 km heggen, hagen en singels aangeplant
- 4.000 hoogstamfruitbomen, 5.500 knotbomen, 900 solitaire bomen en 80 poelen onderhouden
- 6.090 weidevogelnesten beschermd en 225 steenuilenkasten geplaatst
- 2.500 kleine landschapselementen opgeknapt en onderhouden

Voor overige informatie over de resultaten verwijzen we hier naar de Jaarberichten (voorzien van 'infographic' met veel kwantitatieve gegevens) die we de afgelopen jaren hebben uitgebracht op [onze website](#).

We streven ernaar de belangeloze en onbezoldigde inzet van vrijwilligers en bewoners op een zodanige wijze te faciliteren en ondersteunen dat zij succesvol en geïnspireerd blijven werken aan het onderhoud van landschapselementen en de ontwikkeling van de landschapskwaliteit.

Wij ondersteunen hen door het beschikbaar stellen van expertise, kennis en adviezen, alsmede de uitleen van gereedschappen. De ondersteuning die we bieden wordt afgestemd met tal van overheden en organisaties en we lobbyen voor gunstige voorwaarden voor een effectieve en duurzame vrijwilligersbijdrage aan het beheer van het landschap en de landschapskwaliteit.

We zijn succesvol geweest in het ontwikkelen van substantieel meer maatschappelijke participatie en weten deze participatie ook duurzaam te verankeren. We zetten vrijwilligersgroepen op, stimuleren de zelforganisatie en faciliteren hen op verzoek bij het werk dat zij geheel zelfstandig uitvoeren. De keerzijde van het succesvol ontwikkelen van steeds meer maatschappelijke participatie is dat de provinciale subsidie al enkele jaren ontoereikend is gebleken voor de ondersteuningsfunctie die SLG vervult. We hebben onze ondersteuningsfunctie naar vrijwilligers steeds efficiënter ingericht en tot uitvoering gebracht. Het serviceniveau hebben we teruggeschroefd tot wat wij minimaal nodig achten om vrijwilligers gemotiveerd en succesvol te houden. Vrijwilligers blijken bereid zelf ook kosten te maken voor hun vrijwilligersactiviteiten, zoals reiskosten. Vrijwilligers kunnen incidenteel een beroep doen op hun gemeente of op lokale sponsoring. De enige vrijwilligersfaciliteit die veel gemeenten hebben is een verzekering voor vrijwilligerswerk. Een enkele gemeente stelt een werkket en gereedschap beschikbaar ten behoeve van vrijwilligerswerkzaamheden op gemeentelijke terreinen. We hebben een inschatting gemaakt van de financiering van de kosten die gepaard gaan met de vrijwilligersinzet en de ondersteuningsfunctie (zie staafdiagram 4).

We schatten in dat de gemiddelde onkosten die een vrijwilliger maakt voor zijn vrijwilligerswerk gemiddeld € 25 per jaar bedraagt en door hem- of haarzelf bekostigd worden. Het gaat dan om voor het vrijwilligerswerk noodzakelijke onkosten als werkkleding, werklaarzen, reiskosten, gereedschappen en materialen.

De directe bijdragen door derden bestonden voor het grootste gedeelte uit Groen en Doen vouchers, die het ministerie van EZ in 2012 t/m 2015 beschikbaar stelde aan vrijwilligers. Wij hebben vrijwilligers(groepen) ondersteund bij het aanvragen van deze vouchers. Het ministerie van EZ heeft de voucherregeling inmiddels beëindigd.

2.4 Participatie en de veranderende governance en bedrijfsvoering

SLG heeft zich ontwikkeld van een pioniersorganisatie via een projectenorganisatie naar een intermediaire participatie-organisatie.

De governance en de bedrijfsvoering zijn telkens aangepast aan de eisen die de gewenste functie stelt aan de organisatie. De rollen en posities, die de bij SLG werkende participatie-professionals innemen (zie bijlage 1) zijn daarbij van doorslaggevend belang. Er wordt een hoge mate van professionaliteit gevraagd van alle medewerkers. In de veranderende relatie tussen overheid en

bewoners (bijlage 2) dragen we met onze aanpak bij aan de beweging in de richting van het kwadrant Samenleving doet het samen, met het 'recht bij samenleving' en gebaseerd op 'bewonerslogica', waarbij de bewoners zich 'energiek' voelen en de bestuursstijl van de overheid 'samenwerkend' is.

SLG heeft besloten om de functiescheiding tussen besturen en toezicht houden verder vorm te geven en daarmee de 'checks en balances' binnen de organisatie te verstevigen. SLG zal in 2016 het model van een raad van toezicht met een directeur-bestuurder introduceren. De statuten zullen hiertoe worden aangepast. De Vrijwilligersadviesraad, die het bestuur van advies voorziet, zal worden gecontinueerd. Het is de bedoeling dat de Vrijwilligersadviesraad een persoon voordraagt voor het lidmaatschap van de raad van toezicht.

Wat betreft de bedrijfsvoering gaat SLG door op de ingeslagen weg. Het aansturen en ondersteunen van vrijwilligers zal een steeds groter deel van de werkzaamheden gaan vormen. Ook de werkzaamheden met betrekking tot het beheer, de promotie en de marketing van de Klompenpaden zal blijven toenemen. Voor wat betreft de bedrijfsvoering zullen deze werkzaamheden dan ook goed worden ondersteund, zodat de vrijwilligersinzet en de Klompenpaden worden bestendig en succesvol kunnen verlopen. Initiatieven uit de samenleving kunnen tot wasdom en verzelfstandiging komen en op die manier een duurzame plek in de samenleving innemen.

3. Onze visie op landschap

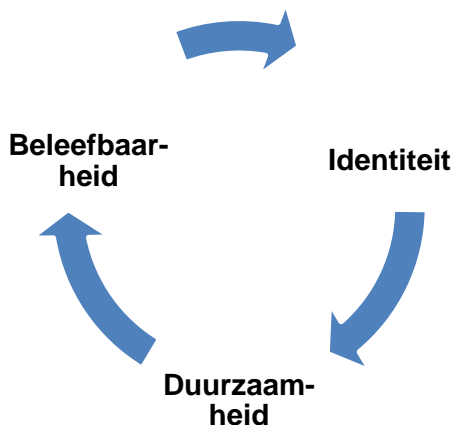
Vanuit de kwaliteitsbenadering van landschap ziet SLG landschapsbeleid niet als sectorbeleid maar als een integrerend beleidsterrein. Landschapskwaliteit hoort een aandachtspunt te zijn bij alle plannen en projecten die effect hebben op de groene ruimte en de leefomgeving. Landschap mee-koppelen met ruimtelijke ingrepen, sectorale ontwikkelingen en gebiedsopgaven leidt tot een kwalitatief waardevoller buitengebied.

SLG staat borg voor een aantrekkelijk landschap. Maar wat betekent dat? Het is zinvol om hier duidelijk in te zijn, want aantrekkelijkheid kent vele gezichten. Niet om vanuit een top-down benadering deze visie aan anderen op te leggen, maar om op een concreet niveau keuzes te kunnen doordenken en inzichtelijk te maken. Hierbij past het uitgangspunt dat het ene gebied niet bij voorbaat waardevoller is dan het andere. Landschap is overal en kwaliteitsverschillen worden vooral gezien in de tijd. Kwaliteit drukken we niet uit in een eindbeeld, maar veeleer in een proces waarin aandacht is voor een drietal hoofdkenmerken: Identiteit, beleefbaarheid en duurzaamheid.

3.1 Winst voor het landschap: een kwaliteitsbenadering

Winst voor het landschap ontstaat door deze hoofdkenmerken met behulp van kwaliteitscriteria in projecten en evaluaties te verwerken en er met initiatieven en activiteiten gericht aan te werken. In onderstaand schema is de kwaliteitsbenadering nader weergegeven.

Winst voor het landschap: een kwaliteitsbenadering

We lichten deze kenmerken toe vanuit ons perspectief.

3.2 Identiteit

Ieder landschap heeft zijn eigen, kenmerkende identiteit, die wordt bepaald door de eigen karakteristieke aardkundige, ecologische en cultuurhistorische waarden. Het gaat daarbij om elementen, patronen, structuren en processen, maar ook om ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit in relatie tot de gebouwde omgeving. Karakteristiek zijn vooral die elementen, structuren, patronen, processen en plant- en diersoorten die een betekenis hebben voor, of een resultaat zijn van, de landschapsvorming. Ofwel, het verhaal dat ze ons vertellen over de geschiedenis van het landschap en de samenhang hierbinnen. Identiteit is ook goed te associëren met een gevoel van vertrouwdheid en gehechtheid. Ook het principe 'genius loci' is in dit verband relevant. 'Genius loci' duidt op de kenmerkende hoedanigheid, de eigenheid van een plek. Uitgangspunt van het principe is de

vooronderstelling dat een plaats of locatie inherente kwaliteiten en eigenschappen heeft, kortom een eigen 'geest'. Hoewel ingrepen in het landschap soms onontkoombaar zijn, dient deze 'geest' altijd gerespecteerd te worden. De intentie van een ingreep moet daarom de aanvulling van het kenmerkende van het landschap zijn, niet de mutatie ervan. De intrinsieke waarde van landschap draagt op die manier bij aan het behoud en de ontwikkeling van identiteit van gebieden en regio's. We laten ons bij ons handelen inspireren door de cultuurhistorie, het aardkundig ontstaan en de ecologie van het landschap, zonder dat landschap te willen fixeren. Er is ruimte voor maatschappelijke, en dus ook economische, sociaal-culturele en ruimtelijke ontwikkelingen. Op die manier willen we stimuleren dat de vitaliteit van het landschap behouden blijft.

Identiteit staat voor de karakteristieke aardkundige, cultuurhistorische, ecologische, ruimtelijke en visueel-landschappelijke waarden, alsmede voor de 'genius loci', het karakter of de 'eigenheid' van een plek.

3.3 Beleefbaarheid

Ons uitgangspunt is dat mensen de centrale factor vormen als het om landschap gaat. Met mogelijkheden tot beleving van het landschap, ontstaat waardering van het landschap. Deze beleefbaarheid is te vertalen in het kunnen herkennen van de landschapshistorie (oriëntatie in de tijd), het kunnen waarnemen van de verbanden en samenhang (oriëntatie in de ruimte) en het kunnen ervaren van een zekere puurheid (rust, ruimte, stilte, donkerte) met zo min mogelijk verstoring. De meest essentiële voorwaarde voor beleving is dat een landschap bereikbaar, toegankelijk en waarneembaar is. Een dusdanig 'beleefbaar' landschap geeft invulling aan universele behoeften van geborgenheid, gehechtheid en verbondenheid.

Beleefbaarheid staat voor de herkenbaarheid, de toegankelijkheid, de geborgenheid, de verbondenheid, de puurheid (thuisgevoel, rust, ruimte, stilte, duisternis) en de waarneembaarheid van het landschap.

3.4 Duurzaamheid

Snelle veranderingen, die geen historische grondslag hebben, gaan vaak ten koste van de identiteit en daarmee de kwaliteit van het landschap. Ook vragen landschapselementen om deskundig beheer. Vandaar het belang van duurzaamheid. Duurzaamheid wordt ook bereikt door een goede planologische afstemming en bescherming, de betrokkenheid van mensen, het ontwikkelen en benutten van sociaal kapitaal, de inzet van organisaties bij ontwikkeling en beheer en bij het zorg dragen voor structurele financiering. Bestuurlijk laat het zich vertalen in heldere verantwoordelijkheden en een bestendig beleid vanuit een lange termijn visie. Ook een goede afstemming tussen overheden, alsmede overheidsparticipatie bij bewoners- en vrijwilligersinitiatieven bevordert de duurzaamheid. Van doorslaggevend belang voor duurzaamheid is de aanwezigheid van voldoende lokaal draagvlak. Een benadering van onderop is essentieel om meerdere redenen. In de eerste plaats ontstaat bij actief burgerschap een gevoel van (moreel) eigenaarschap, waardoor burgers zich blijvend inzetten voor het beheer van het landschap en voor behoud en ontwikkeling van verschillende aspecten van de landschapskwaliteit. In de tweede plaats zijn de publieke middelen voor professioneel beheer ontoereikend voor het in stand houden en vergroten van de landschapskwaliteit en is het wenselijk de afhankelijkheid van de overheid te verminderen.

Duurzaamheid staat voor de ruimtelijk planologische bescherming, de balans van onderdelen (belangen, functies, ecologie), het draagvlak, de participatie van mensen en organisaties, de bestuurlijke betrokkenheid, het lange termijn beleid en de beschikbare budgetten.

4. Onze missie

Het gaat SLG om de gezamenlijke zorg voor het karakteristieke landschap. Mensen zijn onlosmakelijk verbonden met het landschap en specifieke plekken in het landschap. Wij dragen het principe 'genius loci' of karakter van de plek uit naar overheden en betrokkenen in de samenleving. Het is onze overtuiging dat vele bewoners en vrijwilligers juist gemotiveerd zijn om vanuit deze opvatting een belangrijke bijdrage te leveren aan de landschapskwaliteit. Wij begeleiden en faciliteren mensen op allerlei manieren bij het zelfstandig uitoefenen van de actieve zorg voor het landschap. Wij roepen mensen op om samen met ons het landschap te koesteren en te onderhouden.

Wij voeden de passie voor het landschap en bevorderen het partnerschap tussen mensen en hun landschap door hen concrete handelingsperspectieven te bieden. Deze zijn erop gericht de landschapskwaliteit te behouden, het landschap te herstellen en door hen in staat te stellen over het landschap te vertellen.

Meer dan voorheen is het onze missie om de burgers en bewoners van Gelderland te mobiliseren om naar vermogen en al naar gelang de mogelijkheden bij te dragen aan de landschapskwaliteiten. Het is tevens onze missie om overheden uit te nodigen ambitieus te zijn met betrekking tot de landschapskwaliteit en ons als intermediaire organisatie volop in te zetten bij het faciliteren en ondersteunen van burgers en bewoners. Wij merken dat samen landschapsresultaten boeken verbindend werkt. En dat deze manier van werken een bestendige landschapszorg oplevert.

Wij vervullen inmiddels een zeer wezenlijke rol bij het behoud en onderhoud van de kwaliteit van het Gelderse cultuurlandschap. We beogen de actieve zorg voor het cultuurlandschap aan te jagen, te faciliteren, te coördineren en in te spelen op duurzame initiatieven in de samenleving. We betrekken burgers, boeren, buitenlui, beheerders, bedrijven en bestuurders bij hun landschap. We zetten onze expertise en faciliteiten in om de inzet van vrijwilligers in het landschapsbeheer goed te laten verlopen.

Het is onze droom dat steeds meer mensen zich overal in Gelderland gaan en blijven inzetten voor de kwaliteit en de continuïteit van het landschap vanuit hun verbondenheid met het landschap. En dat zij dat doen vanuit de overtuiging dat hen dat veel welzijn, welbevinden en welvaart oplevert. Wij streven ernaar hier een zo tastbaar mogelijke bijdrage aan te leveren.

Onze missie is een oproep aan allen en luidt: **Zorg voor ons karakteristieke landschap!**

Bestuur en medewerkers zullen deze missie in al zijn verscheidenheid en aspecten actief uitdragen. De werkorganisatie zal de missie vertalen naar concrete methoden en projecten, zodat dit beleid zichtbaar wordt in het landschap.

5. Onze werkwijze

We zijn vooral actief in het faciliteren van de uitvoering van landschapsactiviteiten door onbezoldigde inzet van Gelderse (groepen) burgers. Voor daadwerkelijk herstel, beheer en onderhoud doen we graag een beroep op de Gelderse samenleving. We werken sterk regionaal en lokaal, zijn alert op de kansen van zowel 'bovenaf' als van 'onderop'. We werken op basis van vertrouwen bij alle betrokkenen, niet op basis van macht en opgelegde regels. Dit kan ook niet anders, want we werken op 'grond van anderen'. Meetbaar resultaat is essentieel. We laten graag in het echt zien dat iets werkt. Op dit succes bouwen we voort; van het één komt het ander (zwaan-kleef-aan). Onze rol in samenwerking verschilt per situatie. Dan weer zijn we aanjager, dan weer adviseur, dan weer verbinder, dan weer coach, dan weer regelneef. De aanpak van SLG leidt tot lokaal draagvlak voor landschapsontwikkeling en daadkracht in het landschapswerk.

Foto: Jaap van Overbeek

We hebben geen eigen grondpositie en daarmee gepaard gaande belangen en behartigen niet de belangen van bepaalde (groepen) grondeigenaren en zijn daardoor een neutrale partner voor alle betrokkenen. Als aanjager en ondersteuner van lokale landschapszorg hechten we aan een goede werkrelatie met alle grondeigenaren en –gebruikers en hun samenwerkingsverbanden.

We komen op voor de kwaliteit en de financiering van het landschap. Sterke punten van SLG zijn de deskundigheid, de uitvoerings- en resultaatgerichtheid, het kunnen inzetten van en terugvallen op een groot netwerk van overheden, gebiedspartijen, marktpartijen, lokale organisaties en vrijwilligers. We verkiezen daarbij een proactieve benadering, waarbij we onze zorg voor kwaliteits- en kwantiteitsverlies combineren met het aandragen van oplossingen. We zetten ons ervoor in dat ruimtelijke ontwikkelingen met behoud en versterking van landschappelijke kwaliteit gepaard gaan. We zoeken daarbij de afstemming en de samenwerking met andere provinciale organisaties.

De geografische reikwijdte van SLG is de gehele provincie Gelderland. Het streven is altijd gericht op de kwaliteit van het cultuurlandschap als totaal en Gelderland is ons overal even lief. We hebben veel expertise over landschapstypen, de dragende landschapsstructuren en natuurlijke en historische landschapselementen als kenmerkende kwaliteitsdragers daarvan. Onder natuurlijke en historische landschapselementen worden, naast de bekende groene en blauwe elementen, onder meer ook wandelpaden, kleine gebouwde elementen en cultuurhistorische, aardkundige en archeologische elementen verstaan. We zetten ons waar mogelijk in voor verbetering van de leefgebieden aan het cultuurlandschap gebonden dier- en plantsoorten. De beschikbaarheid en de inzet van middelen kunnen van gebied tot gebied en van thema tot thema verschillen.

6. Beleidsdoelen

De statutaire doelstelling van SLG is 'het betrekken van burgers, grondeigenaren, grondgebruikers, vrijwilligers, bedrijven, organisaties en semi(overheden) bij herstel, instandhouding, beheer, onderhoud, toegankelijk maken, beleefbaar maken en duurzame ontwikkeling van een gevarieerd en hoogwaardig cultuurlandschap in de provincie Gelderland'.

Wij willen de komende jaren nog meer inzetten op het ontwikkelen van participatieve democratie en doe-democratie met betrekking tot landschapskwaliteit in Gelderland. Het gaat dan om het aanjagen en faciliteren van initiatieven aan 'de basis' en het in de juiste rol helpen brengen van organisaties en overheden om de inzet van burgers en bewoners aan te moedigen en te ondersteunen.

Wij komen tot de volgende beleidsdoelen voor de periode 2016-2020:

1. Versterken van de landschappelijke identiteit van Gelderland
 - 1.1 Doorgaan met het stimuleren en faciliteren van de aanleg en het herstel van landschapselementen.
 - 1.2 Zorgen voor beleidscrossovers met aanpalende beleidsterreinen als cultuur en erfgoed, economie, land- en tuinbouw, leefbaarheid, water, mobiliteit, etc.
 - 1.3 Creëren en benutten van mee-koppelkansen in gebiedsopgaven, gebiedsontwikkelingen en bij ruimtelijke ingrepen.
 - 1.4 Het bij bestuur en politiek agenderen van ontwikkelingen en aspecten die ten kosten gaan van de landschapskwaliteit en een duurzaam beheer van het landschap.
 - 1.5 Meedenken over oplossingen om landschapskwaliteit te behouden en te versterken.
 - 1.6 Afstemmen en samenwerken met provinciale partners die een bijdrage leveren aan de landschappelijke identiteit van Gelderland.
 - 1.7 Lobby voeren voor het versterken van landschapskwaliteit, de benodigde regelgeving en de financiering van de ondersteuning van maatschappelijke landschapszorg.
2. Vergroten van de beleefbaarheid van de landschappen van Gelderland
 - 2.1 Meer Klompenpaden aanleggen en deze onderling verbinden tot een routenetwerk.
 - 2.2 Het concept Klompenpaden verder ontwikkelen om actuele maatschappelijke thema's zoals natuur, gezondheid, lichaamsbeweging en voedsel met de Klompenpaden te verbinden.
 - 2.3 Partners zoeken voor de promotie en de uitrol van Klompenpaden.
 - 2.4 Toekomstbestendige plek voor Klompenpaden creëren in beleid.
 - 2.5 Duurzaam financieringsmodel voor Klompenpaden ontwikkelen.
 - 2.6 Lobbyen voor de fysieke toegankelijkheid van het landschap bij organisaties en overheden.
 - 2.7 Ontwikkelen en benutten van nieuwe diensten en producten die de beleefbaarheid van de landschappen vergroten.
3. Vergroten van de duurzaamheid van de landschappen van Gelderland
 - 3.1 Vergroten van het aantal vrijwilligers dat zorg uitoefent voor het karakteristieke landschap.
 - 3.2 Deskundigheid bevorderen van vrijwilligers en bewoners.
 - 3.3 Het lobbyen bij organisaties en overheden voor ambitieuze landschapsdoelen.
 - 3.4 Adviseren van overheden en organisaties over het scheppen van gunstige voorwaarden voor duurzame participatie bij landschapsdoelen.

- 3.5 Begeleiden van overheden die zoeken naar een minder uitvoerende en meer uitnodigende of ondersteunende rol in relatie tot landschap en landschapsbeheer.
- 3.6 Het bevorderen van overheidsparticipatie bij burgerinitiatieven m.b.t. de ontwikkeling en het beheer van het landschap.
- 3.7 Het bijdragen aan en benutten van provinciale (professionele) kennisnetwerken en bijeenkomsten.
- 3.8 De landelijke Natuurwerkdag verder uitbouwen in Gelderland.
- 3.9 Het continueren van het Meetnet Agrarisch Cultuurlandschap en het uitdragen van de resultaten.
- 3.10 Het uitbouwen van de participatie-aanpak in projecten en het optimaliseren van de participatie-producten.
- 3.11 Het bevorderen van educatie gericht op kinderen.
- 3.12 Het bevorderen van vrijwilligersparticipatie bij lokale maatschappelijke voedselinitiatieven.
- 3.13 Verkennen van de mogelijkheden om nieuwe doelgroepen te betrekken bij het beheer van het landschap.

4. Beleidsdoelen voor de interne organisatie

- 4.1 Het in stand houden van een compacte, efficiënte en wendbare organisatie die in staat is snel te anticiperen op externe ontwikkelingen.
- 4.2 Ontwikkelen van nieuwe verdienmodellen.
- 4.3 Uitdragen van doelen en behaalde resultaten naar alle doelgroepen en mijlpalen aangrijpen voor media aandacht.
- 4.4 Uitdragen van de sociale, culturele en economische waarden die gecreëerd worden met de participatie-aanpak.
- 4.5 Verdere scheiding van de functies 'besturen' en 'toezicht houden' door de implementatie van een raad van toezicht.
- 4.6 Actualiseren van het organisatiedocument met het oog op verdere functie- en competentieontwikkeling.
- 4.7 Competentieontwikkeling van medewerkers op het gebied van participatie.
- 4.8 Ontwikkelen en actualiseren van interne leidraden voor de belangrijkste participatie-producten.
- 4.9 Betrekken van ervaringen en inzichten van medewerkers en externe relaties bij het optimaliseren van de participatie-aanpak in producten en projecten.
- 4.10 Voortzetten van de Vrijwilligersadviesraad om het bestuur van gevraagd en ongevraagd advies te voorzien.
- 4.11 Continuïteitsreserve van 75% van de totale jaarlijkse som van de bruto salarissen, inclusief pensioenpremies.
- 4.12 Werken aan een goede prijs-kwaliteit verhouding voor de functie van LandschappenNL in de landelijke lobby en de landelijke fondsenwerving.

7. Meerjarenprogrammering en meerjarenbegroting

Het meerjarenprogramma voorziet in aandacht voor alle beleidsdoelen in elk jaar, waarbij in de jaarplannen uitvoeringsaccenten worden aangebracht. Deze accenten kunnen nu nog niet worden aangebracht, omdat er ingespeeld moet kunnen worden op de actualiteit. We maken nu een inschatting van de mate van aandacht dat elk beleidsdoel zal krijgen in de komende jaren. Hoe meer kruisjes, hoe meer prioriteit. Uiteindelijk wordt in de jaarplannen de definitieve prioritering vastgesteld met betrekking tot de verschillende beleidsdoelen.

Prioritering beleidsdoelen

Beleidsdoelen	2016	2017	2018	2019	2020
1. Identiteit	XXX	XX	XX	XX	XX
2. Beleefbaarheid	XX	XXX	XX	XX	XX
3. Duurzaamheid	XXX	XXX	XXX	XXX	XXX
4. Interne organisatie	XX	X	X	X	XX

Het meerjarenprogramma wordt gefinancierd op basis van onderstaande meerjarenbegroting. De verwachting is dat het faciliteren van een groeiende groep vrijwilligers elk jaar meer kosten met zich mee zal brengen. Ook het beheer van steeds meer Klompenpaden zal een jaarlijkse kostenverhoging met zich mee brengen. De investeringen in landschaps- en participatieontwikkeling gaat door. We hebben de investeringen voorzichtig begroot.

Meerjarenbegroting

Meerjarenbegroting	2016	2017	2018	2019	2020
Investeringen in landschaps-/participatie-ontwikkeling	1.500.000	1.430.000	1.360.000	1.315.000	1.270.000
Vrijwilligersondersteuning	350.000	400.000	450.000	475.000	500.000
Beheer Klompenpaden	150.000	170.000	190.000	210.000	230.000
Totaal	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000

Bijlage 1 Rol en positie participatie-professionals (bron: Waardecreatie en de participatie-aanpak van Stichting Landschapsbeheer Gelderland (Van Dam, 2016))

De opleiding en ontwikkeling van het personeel zal worden gericht op de kennis, vaardigheden en competenties die nodig zijn om de veranderende rol van de organisatie, die meer inzet op het entameren, begeleiden en faciliteren van participatie en zelforganisatie, goed uit te oefenen. Per functie zal worden onderzocht in welke mate en op welke wijze hier invulling aan wordt gegeven. Daarbij zullen ieders talenten zo worden ingezet dat zij als participatie-professionals op hun best zijn.

De participatie-professional moet in staat zijn om betrokkenheid, sociaal kapitaal en het vermogen tot zelforganisatie te stimuleren en versterken. Dat betekent dat participatie-professionals in iedere situatie een passende balans moeten vinden tussen aansluiten bij wat mensen zelf willen en kunnen enerzijds en (bij)sturen vanuit doelen, (financiële) kaders en kennis die je als professional binnen SLG hebt anderzijds.

Van participatie-professionals wordt verwacht dat zij actieve burgers gepast ondersteunen in hun initiatieven, actief in lokale gemeenschappen te scouten voor potentiële nieuwe actievelingen en deze enthousiast te krijgen om actief te worden. Daarnaast dienen ze oog te hebben voor empowerment van groepen en individuen die nog steviger 'in hun kracht' gezet kunnen worden, en dienen ze als een soort 'ijsbreker' of 'gids' initiatiefrijke burgers op weg te helpen in ambtelijke organisaties en bijbehorende procedures. Ook wordt van de ondersteunende landschapsopbouwwerker een empathisch talent verwacht, ondernemerschap, verbindend talent, en voldoende stevigheid of informeel leiderschap om soms ook 'nee' te zeggen tegen instituties of bewoners.

SLG zal het ACTIE instrument benutten om op basis van vijf elementen (Animo-Contacten-Toerusting-Inbedding-Empathie) een passende rol te vinden voor participatie-professionals: 'ondersteunen', 'stimuleren' of 'coproduceren'.

Leidende vragen zijn:

- Bij Animo: Kan ik aansluiten bij de motieven van de initiatiefnemers of moet ik bijsturen?
- Bij Contacten: Kan ik gebruik maken van interne samenhang of kan ik externe banden (andere bewoners en instanties) versterken?
- Bij Toerusting: Mag ik uitgaan van eigen kracht of moet ik aanreiken?
- Bij Inbedding: Moet ik uitgaan van de logica van burgers of van de logica van professionele organisaties?
- Bij Empathie: Toon ik als professional betrokkenheid of dienstbaarheid?

Het betreft dus drie soorten rollen van participatie-professionals bij het vinden van balans tussen (bij)sturen en aansluiten.

De ondersteunende rol kan worden onderverdeeld in lichtere en zwaardere ondersteuning afhankelijk van de mate van zelfredzaamheid en burgerkracht van de betrokken burgers:

Faciliteren – Ondersteunen – Empoweren - Intervenieren

Het betreft hier vier verbijzonderingen van de ondersteunende rol van participatie-professionals. Participatie-professionals kunnen ook een belangrijke rol innemen vanuit hun intermediaire positie tussen actieve burgers en de (institutionele) omgeving waarvan zij vaak afhankelijk zijn voor het realiseren van hun doelen. Deze intermediaire positie is niet alleen van belang voor actieve burgers, maar is ook een welkome hulp voor overheden die zoeken naar een andere (minder uitvoerende en meer uitnodigende of ondersteunende) rol in relatie tot landschap en landschapsbeheer. Ruimte geven en samenspel met lokaal actief burgerschap spelen dan een belangrijke rol, waarbij participatie-professionals overheden goed kunnen helpen of begeleiden.

